

BOG BIBLIJE — BOG SPASITELJ

Dr. Celestin TOMIĆ

Čovjek traži Boga, traži ga nužnošću bitka, svoga postojanja, pipajući oko sebe (Dj 17,27) da bi napipao tajnu svoga bitka, izvor svoga postojanja. Svijet, život, misao ga na to tjera. I ako ne nađe pravog Boga dolaze idoli, bogovi praćeni često jezivom erupcijom, eksplozijom, bujicom.

Prirodne religije nalaze smirenje svoga religioznog života u raznim božanstvima, često stvorenim na čovječju sliku, dohvatljivima. Promatraju u božanstvu Silu, Moć, Život koji se očituje u različitim prirodnim pojavama. Božanstvu se žele približiti u meditacijama, obredima, molitvi, bogoštovnim činima koji često poprimaju magične elemente da bi božanstvo sebi podložili, stavili ga u svoju službu.

Filozofija svih vremena traži »putove« k Bogu. Svojom mudrošću pokušava naći rješenje zagonetki svijeta, života i ljudske sudbine u Uzroku svih uzroka, Prvom Pokretaču, Najsavršenijem biću . . .

Bog Biblije je »Bog Abrahamov, Bog Izakov, Bog Jakovljevi, Bog Isusa Krista a nije Bog filozofa i mudraca« (Pascal). Bog Biblije je osobni Bog koji je sve stvorio svojom riječju i koji je ušao u našu povijest, objavio se kao Bog Spasitelj i Izbavitelj, Bog gospodar prirode i povijesti.

Redovito se danas smatra gotovo sigurnim da je Izrael najprije upoznao Boga kao Gospodara povijesti kroz religiozno iskustvo Božjih spasiteljskih zahvata i naknadno kroz to iskustvo, došao do spoznaje Boga Stvoritelja, Gospodara prirode. To potvrđuje i najstariji obrazac vjere Izraela koji poznajemo: »Moj otac bio je aramejski lutalac . . . Iz Egipta nas izvede Jahve moćnom rukom i ispruženom mišicom, velikom strahotom, znakovima i čudesima . . .« (Pnz 26,5—11). Kršćansko vjerovanje počima naprotiv vjerom u Boga »Stvoritelja neba i zemlje. . .« Pitanje se postavlja da li je u tim dvjema obrascima vjere neka bitna razlika? Zašto i kršćansko vjerovanje ne počima središnjim događajem spasenja, Kristovim uskrsnućem? Nisu li to dvije faze razvoja vjere?

Korisno je proći kroz biblijsku objavu vjere u Boga Spasitelja i vjeru kroz Boga Stvoritelja jer upravo tu dodirujemo ono najbitnije u objavljenoj religiji i u čemu se ona razlikuje od ostalih religija i vjerovanja i filozofskih zaključaka.

I. BOG STVORITELJ

Bog Stvoritelj nije novost židovske i kršćanske vjere. Ona je poznata u predbiblijskim i vanbiblijskim religijama posebno na području gdje nastaje i započinje objavljena religija.

1. Ideja stvaranja u religijama Starog istoka

U religioznoj literaturi Starog istoka od 3. tisućljeća imamo potvrđenu ideju stvaranja. Sumeranski tekstovi u Nippuru u mitu *Enki i Ninkursag* govore o stvaranju i posebno o stvaranju iz gline.¹ U starobabilonskoj poeziji *Atraharis* (oko 1630) jednako imamo govor o stvaranju iz gline i nalazimo karakterističnu riječ za stvaranje *bara*.² I *Gilgameš* ep govori kako su bogovi stvorili (*ibnuu*) čovječanstvo³ *Enuma Eliš* ep govori da je čovječanstvo stvoreno iz blata i krvi pobunjenog boga Kingu.⁴ Jednako nalazimo u babilonskoj, kaldejskoj, akadskoj, ugaritskoj religioznoj književnosti ideju stvaranja.⁵

Nalazimo ideju stvaranja svijeta i čovjeka i u egipatskim mitovima. Po mitu *Onu* (Heliopolis) *Nun*, pramore i *Atun*, zrak stvara nebo i zemlju i sva stvorenja. Po drugom mitu (Memfis) bog *Ptah* srcem i ustima stvara bogove i sile u prirodi.

Razlika između egipatskih kozmogonija i sumersko-babilonsko-kananskih je u tome što se kod Egipćana stvaranje odvija mirno, dok kod istočnjačkih sumersko-babilonskih teogonija imamo istinsku teomahiju, rat bogova u kojem bogovi reda, svjetla, stvaranja nadvadavaju božanstva kaosa, tame, nemira.

Bogovi nose ime Stvoritelj kao *Marduk*, *El*, *Ašera* (stvoriteljica).

I glagoli koji izražavaju ideje stvaranja u Bibliji već se nalaze u ovim tekstovima: *qanah* (83 puta) što redovito znači steći, trgovački izraz, ali i stvoriti (Post 4,1; Prov 8,22); *banah* u akadskom i ugaritskom roditi, stvoriti (Post 2,22 Am 9,6); *asah* učiniti, stvoriti (Post 1,7); *jacar* u značenju oblikovati, umijesiti iz gline, stvoriti (Post 2,7); i napose glagol *bara* (u Bibliji 53 puta) postaje tehnički izraz za ideju stvaranja⁶

Susrećemo sličnosti u slikama i izričajima kojim se izrazuje djelo stvaranja: slika lončara u epici *Atrahis* i Post 2,7; i u mitu egipatskom gdje bog *Hnum* stvara čovjeka kao lončarsko djelo, ideja veoma česta u Bibliji (Post 2,7; Iz 29,16; 45,9; 64,7; Jer 18,6). Čovjek iz praha ili gline česta je slika u mitovima asirsko-babilonskim. U *Gilgamešu* imamo ideju »sliku«: »Ti Aruru, koji si stvorio čovjeka, stvori sada njegovu sliku (zikiršu)«. I »dah« (Post 2,7) u epici *Atrahis*.⁸

2. Bitna razlika između mitološkog i biblijskog pojma stvaranja

Iako susrećemo toliko sličnosti u riječima, izričajima i slikama, ipak lako uočimo bitnu različnost između biblijskog i mitološkog pojma stvaranja.

¹ W. G. LAMBERT, *La Naissance du Monde*, Paris 1959, 59; J. PRITCHARD, *Ancient Near Eastern Text*, 1950, 38—41.

² W. G. LAMBERT and MILLARD, *Atrahasis*, Oxford 1969, 57—59

³ Vidi C. ZANCHETTIN, nav. čl., str. 392

⁴ W. G. LAMBERT, *Enuma Elsh*, The Babylonian Epic of Creation, Oxford 1966, 35

⁵ Usp. Cl. ZANCHETTIN, *La creazione nell' Antico Testamento*, u *Rivista Biblica*, 4(1972) 394—400

⁶ Cl. ZANCHETTIN, nav. čl., str. 396—400

⁷ Ploča I, st. 30—35; vidi T. CAMPBELL, nav. dj., str. 12

Mitovi govore o teogonijama, Biblija ne poznaje teogoniju. Mitološka kozmologija je zapravo teogonija. Iz prabožanske sile rađaju se božanstva koja ispunjuju svemir i ona su bezbrojna i neprestano nova nastaju, jer i nisu drugo nego očitovanja tajanstvenih moći, sila, života u prirodi. Biblija pozna samo Jahvu koji nema uz sebe nikoga. »Ja sam Jahve, prvi i posljednji, isti u svako vrijeme« (Iz 41,4; 44,6; 48,12). Strogi monoteizam isključuje svaku teogoniju, teomahiju i svaki dualizam.

Kaos, pramaterija, pramore posjeduje božansku snagu iz koje se rađaju božanstva reda i stvaranja kroz teške borbe. U *Enuma Eliš* sunčani bog *Marduk* sa svojim bogovima pobjeđuje kaos: *Apsu*, *Tiamat*, *Mummu*. U Bibliji »zemlja« u Jahvističkom izvještaju (Post 2) i ocean-tehom u svećeničkom izvještaju (Post 1) samo su stvorenja. Samo Jahve je oduvijek, sve ostalo ima svoj »početak« i posvema je podložno njegovoj stvaralačkoj volji. Istina istom na kraju stozavjetne objave imamo jasno izražena misao stvaranja »ni od čega« (2 Mak 7,28) ali ona je već na početku prisutna i indirektno izražena (Post 1,1)

Teomahija, borba *Marduka* i *Tiamat* ostala je kao pjesnički izraz u mnogim svetopisamskim tekstovima. Jahve pobjeđuje *Tiamat-tehom* (Ps 104,6 Job 38,8-11); *Rahaba*, *Levijatana*, *Zmaja sasječe Jahve* (Ps 89,11; Iz 51,9-10; Job 26-12 s; - Ps 74,14; Job 3,8; Iz 27,1).

Astralni kult koji i u Izraelu igra često u pučkoj religiji značajan utjecaj i probija se i u službenu religiju u vremenima teške vjerske krize (2 Kr 25,5-11) za Bibliju su samo Božja stvorenja: Sunce - veliko svjetlilo, mjesec - malo svjetlilo i zvijezde na svodu nebeskom koja luče dan od noći, rasvjetljuju zemlju i znaci su blagdanima i godinama (Post 1,14-17).

Posebno čovjek, koji je prema mitu *Atrahis* stvoren da nosi teret, u *Enuma Eliš* da služi bogovima te imaju poslugu, u Bibliji je kao vrhunac stvaranja u središte svega. Istina »iz gliba zemaljskog« ali u sebi nosi Božji duh, »sliku božju« (Post 1,26 s; 2,7), *elohim*-bog na zemlji (Ps 8,6)

II. VJERA U BOGA STVORITELJA U BIBLIJI

1. Vjera u Boga Stvoritelja i Izbavitelja u ranoj proročkoj misli

Značajno je da vjera u Boga Stvoritelja ima malo prostora u teološkoj misli ranijih pisaca. Izrael u spomenutom obrascu vjere (Pnz 26,5-11) obraća se Bogu Izbavitelju, Spasitelju iz egipatskog izgnanstva. Misao na Boga Stvoritelja nema mjesta u njegovom religioznom prostoru. — Značajno je i to da proglašenje Dekaloga koji u sadržaju izražuje prirodno pravo i opći ljudski moral koji izvire iz čina stvaranja, povezuje svetopisamski autor sa središnjim djelom spasenja Izraela: »Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva« (Izl 20,2; Pnz 5,6). Ovaj opći ljudski moral postaje tako Božja riječ, Boga koji se objavljuje u djelima spasenja. I proročka propovijed veoma malo prostora daje ideji stvaranja (Iz 29,19; Jer 18,1-8; 27,5; 31,35). Božja riječ koja dolazi kroz usta proroka uvijek se temelji na Božjim zahvatima i posebno na temeljnom djelu izbavljenja iz egipatskog iz-

gnanstva. Ova vjera ne izriče samo vjeru u spasiteljsku moć Jahve. Ona ima ulogu i polemičku i doksolašku: očituje ispraznost kulta prirodnih sila i veliča djelo Boga pravoga.

Ipak se ne može reći da je vjera u Boga Stvoritelja, Gospodara prirode kasniji fenomen i da nije u početku bila prisutna u vjeri patrijarha i Mojsija. Već imena kojima nazivaju patrijarsi Boga otkrivaju vjeru u Boga Stvoritelja. Tako opće semitsko ime za Boga *El* koje nosi uz sebe često naziv Stvoritelj, *El Sadaj* Bog stvaranja, *El Elyion* i *El Sebaot*. Stvoritelj i gospodar »neba i zemlje«, Svemira. To nam potvrđuju izričito i stari tekstovi. Tako u Post, 14, što svi smatraju veoma starim tekstom i koji ne ulazi u nijednu od četiri tradicija Petoknjižja, nalazimo vjeru u Boga Stvoritelja: »Ruku svoju uzdižem pred Jahvom, Svevišnjim (*El Elyion*) Stvoriteljem (*qanah!*) neba i zemlje« (Post 14,19,22). Jednako i u najstarijoj pjesmi iz Sudačke periode, u himni Deборе i Baraka Bog se otkriva kao Gospodar prirode: »Sa nebeskih staza vojevahu, vojevahu zvijezde protiv Siseri« (Sud 5,20) Tako i u molitvi Jošuinoj (Još 10, 13), i Ane, majke Samuelove (1 Sam 2,8), u blagoslovu Abrahama (Post 49,15), u Mojsijevoj pjesmi (Izl 15,8-15; usp. Pnz 33,14; Ps 29), svi tekstovi koji su iz starijih zbirki pjesama.

2. Vjera u Boga Stvoritelja i Spasitelja u kasnoj proročkoj i mudrosnoj poruci

U proročkoj poruci ideja stvaranja ulazi postepeno kao bitni dio poruke spasenja, ali ne kao ideja zatvorena sama u sebi i za sebe nego kao prvi čin spasenja, kao početak povijesti spasenja. I najstariji izvještaj stvaranja Post 2,4b-25 ne želi nam pružiti teologiju stvaranja nego teologiju spasenja. Stvaranje je prikazano kao spasiteljsko Božje djelo. Jahve želi čovjekovu sreću i njegovo spasenje. I u mlađem izvještaju Post 1,1-2,4a imamo Božju stvaralačku *Riječ* koja je ujedno i spasiteljska. Ona je zakon prirode; sve ovisi o njoj i sve se njoj pokorava. To je ista Božja *Riječ* koja će odjeknuti u povijesti kao proročka riječ. I jedan i drugi izvještaj stvaranja izneseni su kao djelo i riječ spasenja. Ova riječ nakon grijeha pojavljuje se u pozivu Abrahamovu i završava osvajanjem Kanaana, zemlje obećanja.

Teološka misao proročka povezuje tako spasiteljska djela i riječi Jahve sa stvaralačkim djelima i riječju. Vjera u Boga Stvoritelja je vjera u Boga Spasitelja. Kroz religiozno iskustvo Boga Izbavitelja u povijesti spasenja i vjera u Boga Stvoritelja dobiva svoj puni smisao. Božje stvaranje je i prvo djelo spasenja.

U teškim, beznadnim danima, kada izgleda da su propala Božja obećanja, proroci govore o novom Izlasku. I imamo jedan obrat u proročkoj poruci. Božje stvaranje postaje sada preludij i jamstvo da će Bog zaista ostvariti svoje obećanje. To snažno izražuje prorok Jeremija u beznadnim danima u svojoj molitvi: »Ovako govori Jahve, koji daje da sunce sjaji danju, a mjesec i zvijezde da svijetle noću, koji burka more da mu valovi buče - ime mu je Jahve nad Vojskama: Ako se ikada ti zakoni poremete preda mnom - riječ je Jahvina - onda će i potomstvo Izraelovo prestati da bude narod pred licem mojim zauvijek! Ako se mogu izmjeriti nebesa gore, i dolje istražiti temelji zemlje, onda ću i ja

odbaciti potomstvo Izraelovo zbog svega što počinise - riječ je Jahvina« (Jer 31,35-37; usp. 32,17-25). Posebno imamo značajnih tekstova u Deutero-Izaiji (Iz 41,4; 42,5; 43,1-15; 44,2. 21,24; 45,7. 12; 48,13; 49,9). Ovaj novi spasiteljski zahvat neće samo zahvatiti Izrael nego i sve narode (Iz 41,12.25s; 44,23s; 45,5.18).

Proroci govore o potpunom obnovi čovjeka, o »novom srcu i novom duhu« (Ez 36,25 s; Jer 31,31 s). Zato se traži novo stvorenje, novo stvaranje (Iz 41,20; 45,8; 48,7) i govore o »novom nebu i novoj zemlji« (Iz 65,17; 66,22).

U proročkoj poruci djelo stvaranja i povijest spasenja se ujedinjuju. Stvaranje postaje soteriologija i pokazuje na eshatologiju. Biblijsko spasenje nije povratak u izgubljeni raj nego pogled u budućnost, u »novo nebo i novu zemlju«.

Mudrosna književnost stvara teologiju čovjeka pred Bogom, teologiju stvaranja. Bog Stvoritelj je jače naglašen. Bog Spasitelj u početku zauzima manji prostor. Stvaranje je za mudraca nešto veličanstveno, vrednota za sebe, nešto zasebno. Dosta je čitati veličanstvene zanose, hvalospjeve stvaranja u Job 38 ss; Izr 3,19 s; 8,22; 14,31. Vjera u Boga Stvoritelja dolazi do izražaja u providnosnoj, mudroj brizi Boga za čovjeka bio on siromah ili bogat. »Bogataš se i siromah susreću: obojicu ih Jahve stvori« (Izr 22,2; usp. Job 31,13-16). Pisac Jobove knjige više nego i jedan drugi sveti pisac svjestan je veličine svemira. Promatrajući vebna i čudesna djela Božja u stvaranju na nebu i na zemlji, shvaća čovjek svoju bijedu, sićušnost, svoju nemoć da se pred Bogom uspravi, da mu protivurječi i da ga pozove na odgovornost i da kritizira njegove božanske planove.

Istom u novijim mudrosnim knjigama, kad nestaje proročka riječ i mudraci Izraela nastavljaju proročku poruku, stvaranje se promatra kao djelo spasenja. Vjera u Boga Stvoritelja i vjera u Boga Izbavitelja, vjera je u Boga Spasitelja. To se posebno osjeća u Sir 16,28; 39,28-31; 42,15-50,24 kao i u knjizi Mudrosti, posebno u drugom dijelu (10-19).

Imamo tako dvije poruke: proročku koja polazi od spasiteljskog iskustva u povijesti spasenja Boga Izraelova do Boga Stvoritelja, i mudrosnu poruku koja polazi od Boga Stvoritelja, koji se otkriva u djelima stvaranja, i koja uvire u proročku struju s kojom se sjedinjuje. U proročkoj poruci Jahve ide ususret čovjeku, svome narodu; u mudrosnoj čovjek traži Boga. Jedna drugu popunjuju, obogaćuju, produbljuju. I jedna i druga je bila potrebna. Mudrosna poruka ispravlja i usmjeruje mudrosno traženje Boga da ne zaluta kao mudrosna književnost susjednih naroda u politeizam, panteizam, dualizam. Proročka poruka je ipak izvorno biblijska i na njoj se temelji vjera u Boga Spasitelja.

Ovaj postepeni rast Objave od Boga Izbavitelja do Boga Stvoritelja spada u onu božansku ekonomiju, u onu božansku pedagogiju koja nas vodi do punine Objave koju imamo u Kristu.

III. SMISAO RASTA OBJAVE U BOGA STVORITELJA

Religije Starog istoka kao i sve prirodne religije temelje svoju vjeru na stvaranju, na Stvoritelju, na epifanijama božanstva koja se očituju u ciklusima prirode, u čudesima prirode. U religiji želi čovjek odgovoriti

na najdublja pitanja koja ga muče, odakle i zašto je čovjek na zemlji, kako da podnese bol i tegobe života, kako da riješi zagonetku smrti i prekogrobnog života. U svom traženju Boga pali se čovjek izgubio. Iz vidljivih ljepota stvaranja nisu mogli upoznati »onoga koji jest«, nisu kadri prepoznati umjetnika po djelima njegovim, nego bogovima smatraju djela njegova, ljepotu stvaranja, silu i snagu u stvorenju (usp. Mudr. 134,1—14,31). I stvorili su sebi bezbroj božanstava tako da »nitko nikada neće načiniti popis svih božanstava«. »Nabijena nadljudskom energijom... božanstva bujaju, umnažaju se i migolje svijetom«. Sve što znači sila, moć, život, užitak, zadovoljstvo... sve su to božanstva, sve su to očitovanja božanstva. U toj viziji svijeta gubi se i misao stvaranja. Božanstva su roditelji svijeta, čovjeka. Za Indiju kaže Mahatma Gandhi: sveta krava je »majka milijunskog mnoštva«. U ovakvim religijama čovjek svoju religioznost iscrpljuje u meditacijama, molitvama, obredima koja su često odurna kao kanaansko žrtvovanje djece da se božanstvo udobrostivi, da se osigura plodnost polja i rodnost krila, često magijska da se božanstvo prisili ili stavi u službu čovjeku što ruši istinski smisao religioznosti.⁹

Židovstvo i kršćanstvo su objavljene religije. Tu se pojavljuje *pojam vjere*, novi pojam koji ne poznaju prirodne religije. Vjera znači odgovor, predanje, naslon na Boga koji se objavio, osobni susret s Bogom. Vjera objavljene religije nije plod čovjekove težnje, traženja, tapkanja, iako je i to uključeno; nije ono što se naziva stručno »religioznost« (molitva, žrtva, obredi...), iako je ne isključuje, nego je odgovor na Božji zahvat i odgovor Božjoj riječi. Stoga i temelj za židovsku i kršćansku vjeru jest Božje djelovanje, Božji zahvat, njegov ulazak u povijest spasenja. I sam čin stvaranja ulazi u tu teologiju spasenja i on je kao prvi čin spasenja.

Ova Objava dolazi do svoje punine u Objavi Otajstva Isusa Krista. U Isusu Kristu Božje stvaralačko *djelo i riječ* se ujedinjuju, u Riječi »po kojoj sve postade i ništa što postoji nije bez nje postalo« (Post 1; Iv 1,1—4). I u punini vremena »Riječ je tijelom postala« (Iv 1,14). Bog prestaje biti daleki upitnik. Postaje naš suputnik u životu. U njemu mi i cijelo stvorenje biva otkupljeno. »Bog odluči u njemu nastaniti svu Puninu, i po njemu pomiriti za nj sve što je na zemlji ili na nebu« (Kol 1,19s), »obuhvatiti pod jednu glavu u Kristu sve što je na nebesima i što je na zemlji« (Ef 1,10).

»Vjera u Boga« traži mnogo više nego religioznost. Ona traži ne samo naš religiozni osjećaj nego traži cjelovitog, potpunog čovjeka. Religioznost je u naravnom redu, vjera traži nadnaravni red, vjera u Kristovo otajstvo, u božanski život u koji ulazimo u njemu te postajemo dionici božanske naravi. Vjera koja je odgovor životni, trajni, neopozivi u Onoga koji je »Alfa i Omega«, Početak i Svršetak, »koji jest, koji bijaše i koji će doći, Svemoguć« (Otkr 1,8).

Bio je potreban dugi put, duga pedagogija da starozavjetni Božji narod zabaci mitološko gledanje i vjerovanje i shvati novost svoga vjerovanja koje ga izdiže i bitno odvađa od svih drugih religija, a to je da njegova vjera nije vjera u nešto, u skup nekih istina religioznog meta-

⁹ Velike religije svijeta u Kani, 1—2(1973) 20

¹⁰ Duh Hinduizma, u Kani, 4(1973) 20

fizičkog sadržaja koje mogu zadovoljiti njegov religiozni osjećaj, nego da je to vjera u Nekoga, u osobnog Boga Objavitelja, kome treba da dade svoj odgovor i na koga se može posvema osloniti s punim pouzdanjem i onda kad izgleda da je sve propalo. Stoga proročka poruka i naglašuje upravo Božji spasiteljski zahvat u povijesti spasenja, iako postoji već vjera i u Boga Stvoritelja, da ne izblijedi i bude zamračeno istinsko značenje vjere. Istom u vrijeme velike katarze, velikog čišćenja u vrijeme babilonskog izgnanstva kad je svaka zemaljska sigurnost zatajila i ostala samo vjera u Jahvu, Izrael shvaća da je Jahve koji se objavio u povijesti spasenja, započeo svoju objavu već činom stvaranja. Stvaranje ulazi tako u povijest spasenja kao prvi čin spasenja.

I ova vjera dolazi do punine svoje u Isusu Kristu. Kršćanin odsad zna da sve što ga okružuje, sve je objava osobnog Boga koji djeluje u čudesima stvaranja. I ptice nebeske i ljiljani na polju u njemu bude vjeru u Boga i njegovu ljubav koja nam se otkriva u Isusu Kristu (Mt 6,28). Stoga kršćansko vjerovanje može započeti vjerom u Boga Stvoritelja neba i zemlje, u Boga Objavitelja koji u povijesti dovršava svoje djelo stvaranja i spasenja u Isusu Kristu i koje djelo završava istom na kraju vremena. Stvaranje i otkupljenje ide prema zadnjoj točki velikom Svršetku, velikom Omega (Chardin) kad sve bude podloženo »Sinu« da se i on sam podloži »onome koji je njemu sve podložio, da bude Bog sve u svemu« (1 Kor 15,27s).

Vjera »u Boga, Stvoritelja i Otkupitelja, usred neizmjernosti svemira, u magli svakidašnjice i u ugroženosti egzistencije, ulijeva nam svijest posljednje sigurnosti i oslobađa nas ledene osamljenosti i zdvojnosti«¹⁶. Vjera u Boga objave: Boga Abrahama, Izaka i Jakova, u Boga Isusa Krista ruši u nama idole i idolopoklonstvo, poganstvo i praznovjerje koje se tako lako ugnjezdi u nama, u našem najdubljem bitku tamo gdje se naše postojanje susreće s Neizmjernim Bogom. Samo oslonjeni na Boga Objave, na Boga Biblije možemo kroz sve suprotnosti i tjeskobe života koje nadolaze iz vana i unutra naći sigurnost, smirenost i sreću koja je znak i залог one koja nas čeka u konačnom susretu s Ocem u Isusu Kristu.

¹⁶ A. STERLE, *Nekateri premalo upoštevani vidiki v pojmovanju vere*, *Bogoslovni Vestnik*, 1—3(1972) 40